

Yragy guran iñlis içalyusy Gertrude Bell we Kerkuk

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Yragy guran iñlis içalyusy Gertrude Bell we Kerkuk IRAK'I KURAN
İNGİLİZ KADIN CASUS GERTRUDE BELL Ve KERKÜK

Gertrude Bell, 1. Dünya Savaşı sonrasının Irak'ını kurmuş, sınırlarını cetvelle kendisi çizmiş ve yarattığı Irak'ın kralını bile bizzat kendisi tayin etmiş bir İngiliz casusudur. Bell, 14 Temmuz 1868'de zengin bir İngiliz ailenin çocuğu olarak dünyaya gelir. Oxford'un Modern Tarih, Coğrafya ve Arkeoloji Bölümünü iyi bir dereceyle bitiren ilk kadın olur. Gittiği yerlerde gördüklerini günlüklerine yazıyor ve çizdiği haritaları İngiliz Kraliyet Coğrafya Merkezi'ne gönderiyordu. 1913'te İngiltere'ye döndüğünde artık herkes Gertrude Bell'i bir Ortadoğu uzmanı olarak görüyordu.

Ortadoğu'ya sayısız ziyaretler yaptı. Arapça, Farsça ve Türkçe bilen Bell, bu ziyaretlerde kadınlığını da kullanarak o zamanlar Osmanlı'nın kontrolünde olan Kudüs'te, Suriye'de ve Irak'ta yerel halk ve tüccar ve aşiretlerle güçlü dostluklar kurdu. 1900-1914 yılları arasında Musul-Kerkük-Erbil ve Süleymaniye bölgesinde aşiretler arasında defalarca dolaştı, fotoğraflar çekti ve yörenin haritalarını çizdi. 1911'in Mart'ında Kerkük, Erbil, Altun Köprü ve Dakuk gibi Türkmen bölgelerini dolaşıp haritasını çizip fotoğraflarını çekti.

Birinci Dünya Savaşı yaklaşırken İngiliz hükümeti, bilgilerinden faydalanmak için onu İngiliz istihbarat Servisine davet etti. 1915'in Kasım ayında Gertrude Bell, İngiliz İstihbaratına katıldı. Londra'dan kalkan gemiyle Kahire'ye geldi. Teşkilatta artık "Queen of Desert (Çöl Kraliçesi)" olarak tanınıyordu. Bell, İngilizler'in Irak'ı işgalinde ve yerel halkın onlarla birlik olmasında kilit rol oynadı. Hizmetleri ülkesinde o kadar takdir edildi ki Ortadoğu'yu yeniden şekillendirmek için İngiltere Başbakanı

Winston Churchill tarafından 1921'de düzenlenen Kahire Konferansı'na katılan tek kadın oydu. 1917'de de Bağdat İngilizlerin eline düşünce, Bell'in İngiltere için önemi daha da arttı. Yeni Irak'ın sınırlarının çizilmesinde en büyük söz sahibi Bell oldu. Çoğu günler kendini odasına kapatıp, haritaların başında saatler geçiriyordu. 1919'da Paris'te düzenlenen konferansta Bell'in ve birlikte çalıştığı Arabistanlı Lawrence'ın fikirleri dikkate alındı. Yeni sınırları çizilmiş Irak'ın ileri gelenleri tarafından "El Hatun" olarak tanınıyordu. Bell, Birinci Dünya Savaşından sonra 1920'de Irak'taki İngiliz Yüksek Komiserliği'nin Ortadoğu Sekreteri olduğu için sıfatı artık "siyasi memur"du, tüm günü Irak'ın ileri gelenlerini, şeyhleri dinlemek ve yeni bir devlet kurmaktı. Irak'ın gölgedeki lideri o olmuştu. Osmanlı himayesinde yüzlerce yıl yaşadıkdan sonra İngiltere'nin himayesine giren Iraklılar, Irak'a bir lider arayışına girildi.

Gertrude Bell ve öğrencisi Thomas Edward Lawrence'ın (Arabistanlı Lawrence) İngiltere'nin menfaatleri için bir araya gelerek, Irak'ın başına en iyi seçimin 1919'da Paris konferansında tanıştığı Emir Faysal olduğu kararına vardılar. 1921'deki Kahire Konferansı'nda Churchill'i de ikna ettiler. Ve Osmanlı Devleti'nin dağılmasın da büyük rol oynayan Mekke Şerifi Hüseyin İbn Ali'nin oğlu Faysal, 23 Ağustos 1921'de İngiltere'nin himayesinde Irak Kralı olarak taç giydi. Bell, Faysal'ın en büyük danışmanı oldu. 1920'deki San Remo konferansında İngilizler ve Fransızlar "manda"larını paylaşırlar. İngilizler Irak'ı ve Filistin'i alırken Fransızlar'ın payına Suriye düşer.

Gertrude Bell, bugünkü Irak'ın oluşması ve sınırlarının çizilmesinde belirleyici isim olmuştur. İsmi Arap dünyasında efsane halini alan Gertrude Bell, Araplar arasında "Çölün Kızı" yahut "Irak'ın taşsız kraliçesi" diye biliniyordu. Nisan 2003 tarihinde Bağdat'ta işgal sırasında yağmalanan Irak müzesinin kurucusu (1923) Gertrude Bell'dir. Irak'ın ilk Eski Eserler Genel Müdürü odur. Bu görevde üç yıl çalışmış ve bugün Mezopotamya medeniyetinin en önemli ve eski eserleri

merkezlerinden sayılan Bağdat Müzesini kurup başına geçmiştir. Bell, 12 Temmuz 1926'da 58 yaşındayken aşırı dozda uyku ilacı alarak intihar etti. Bağdat'ta gömüldü, bıraktığı vasiyetinde 50 bin Sterlin tutarındaki parasını Bağdat Müzesinin geliştirilmesi için bağışlamıştır. Gertrude Bell anne babasına yazdığı 1600 detaylı ve canlı ifadeli mektuptan, gezi sırasında tuttuğu 16 günlükten ve 40 diğer kalemde oluşur. Arşivinde 7000 fotoğraf da vardır; 1900-1918 tarihlerinde çekilmiştir. Ortadoğu tarihi eserlerine ait olanları paha biçilmezdir, çünkü bunların çoğu aradan geçen sürede yıkılıp gitmiş, ve bazen de tamamen izleri silinmiştir; öte yandan çöl kabileleri ile ilgili resimler antropolojik ve etnografik açıdan kıymetlidirler.

Irak'ı kuran, sınırlarını cetvelle çizen ve Kralını tayin eden Gertrude Bell'in mektuplarında Kerkük'ün bir Türkmen şehri olduğu açık bir şekilde belirtmektedir. Gertude Bell "El-Irak Fi Resaili Miss Bell" (Bayan Bell'in Mektuplarında Irak) tercüme veriyorum. Cafer El-Hayyat, s.383, 14 Ağustos 1921 tarihinde babasına yazdığı mektubunda "(Irak'ta) Referandum yapıldı ve Kral Faysal oy birliği ile seçildi, ama Kerkük, Kralın lehine oy kullanmadı. Kerkük'ün içi ve ilçeleri Türkmenlerden oluştuğu, bazı köylerin ise Kürtlerden sakin olduğunu yazmaktadır. (El-İrak fi Resail el-Miss Bell (Bayan Bell'in Mektuplarında Irak), Tercüme ve yorum: Cafer el-Hayyat, Arap Ansiklopediler Yayınevi, Beyrut 2003, s.383) Kerkün'ün bir Türkmen şehri olduğu şüphesi olanlara bu belge ithaf edilir. Bu arada, Türkmen şehir, kasaba ve köylerin adlarını değiştirmeye yeltenenler bilsinler ki özü değiştirmeye güçleri yetmeyecektir, çünkü biz bu toprakların sahibiyiz ve buradayız, sonuna kadar da burada olacağız, Irak'taki Türkmen varlığını silmeye, yok etmeye kimsenin gücü yetmeyecektir. Türkmenler Allah'a bir can borçları var, hiçbir Türkmen günü geldiğinde bu borcu ödemekten de geri kalmayacaktır.

"Keser Döner Sap Döner Gün Gelir Hesap Döner".

Ali KERKÜKLÜ. Taryhy makalalar